



Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Referuntur sententiæ, & vera eligitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Ex his inferes contra Scotum, Suarem, Vaz- quem, & alios Recentiores, naturam rationalem, ut antecedit dictamen rationis, & quamcumque legem, non esse formaliter regulam moralitatis, quamvis possit quodammodo dici regula radicalis.

33. Probatur: Regula formalis moralitatis debet regulare & determinare modo morali, hoc est proponendo, præcipiendo &c. Sed natura rationalis, ut antecedit dictamen rationis, non hoc modo concurrens, sed inclinando per modum naturæ: Ergo &c. Addo quod, cum inclinatio naturæ rationalis non sit solum ad bonum morale, sed etiam ad bonum physicum ordinis rationalis, nec solum contra illam sit malum morale, sed etiam malum physicum; bonitas & malitia moralis ex prædicta inclinatione, ut antecedente dictamen rationis, nequeunt sufficienter venari, sed solum ex ipso dictamine rationis, ut participante legem æternam, eique subordinato. Unde natura rationalis, ut tale dictamen antecedit, potest solum dici quodammodo regula radicalis, quia est radix luminis rationis, & tale dictamen illi debetur. Dixi esse quodammodo regulam radicaliter: quia non est ita universalis in ratione regulæ radicalis, sicut dictamen in ratione regulæ formalis: nam dictamen, ut lege divina informatum, se extendit ad actus ordinis supernaturalis, ad quos inclinatio naturæ, directe saltem, non fertur.

S. I I.

Solvitur obiectio Scoti.

34. **O**BIECTIO cum Scoto: Omne iudicium supponit aliquam mensuram sive regulam, in qua ejus certitudo fundatur: Sed non est in quo fundatur certitudo iudicij sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, præter naturam ipsam rationalem: Ergo debet in ea fundari; ac proinde ipsa est prima regula moralitatis.

Confirmatur: Plura sunt, quæ ex sola habitudine convenientiæ, aut disconvenientiæ ad naturam humanam sunt bona, vel mala, antequam lege aliqua præcipiantur, vel prohibeantur, qualia sunt quæ præcipiuntur, aut prohibentur lege naturæ.

36. Confirmatur amplius: Si nulla daretur lex præcipiens, aut prohibens aliquos actus humanos, adhuc nihilominus homo esset agens morale, & operaretur bene, dando elemosynam, male autem, furando, aut mentiando: Atqui tunc sola natura rationalis esset prima regula moralitatis: Ergo & modo.

37. **A**d objectionem respondeo, concessa Majori, negando Minorem: id enim in quo fundatur certitudo iudicij, sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, non est ipsa natura rationalis (cum hæc, ut vidimus, non possit sufficienter determinare prædictum iudicium ad genus moris) sed est ipsa æterna & increata Dei lex, à qua tanquam à prima regula ordinis moralis accipit certitudinem, ut in ejus virtute possit proximè regulare actus humanos, & ad ultimum finem dirigere. Unde ad primam confirmationem dicendum est, ea quæ solâ lege naturæ sunt præcepta, vel prohibita, esse moraliter bona, vel mala, per ordinem ad legem æternam, quæ est prima totius bonitatis & malitiæ mora-

lis regula, & cujus lex ipsa naturalis, seu dictamen naturale rationis, est quædam intimatio & participatio, ut docet D. Thomas hic qu. 19. art. 4. ubi sic habet: *Quod ratio humana sit regula voluntatis humana, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio divina. Unde Psal. 4. dicitur: multi dicunt, quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine: quasi diceret, lumen rationis quod in nobis est, in quantum potest nobis ostendere bona, in quantum est lumen vultus tui, id est, à vultu tuo derivatum. Unde manifestum est, quod multo magis dependet bonitas voluntatis humana à lege æterna, quam à ratione humana, & ubi deficit humana ratio, oportet ad rationem æternam recurrere. Et quo patet solutio ad secundam confirmationem: sublata enim omni lege positiva, divina & humana, homo adhuc diceretur agens morale, & bene aut male moraliter operans, per ordinem ad legem Dei æternam, quæ est prima totius moralitatis, seu bonitatis & malitiæ moralis, regula. Si vero supponatur primam hanc legem ac regulam operandi tolli, tunc facta hac suppositione impossibili, destruetur omnis moralitas formalis (quia sublato primo alicujus generis, à quo cetera essentialiter dependent, ea pariter destrui necesse est) & remanebit sola moralitas fundamentalis, consistens in capacitate, quam actus humani habebunt ut regulentur à legibus, si ponantur.*



DISPUTATIO II.

De speciebus moralitatis.

Ad questionem 18. D. Thoma.

MORALE genus, de quo disputatione præcedenti tractatum est, vulgari divisione dividitur in duas species, bonitatem scilicet, & malitiam moralem, de quibus breviter agendum est: postea resolvemus, an in eas adquatè dividatur, vel sit tertia alia species media inter utramque.

ARTICULVS I.

In quo consistat bonitas moralis actuum humanorum?

S. I.

Referuntur sententia, & vera eligitur.

SICUT in explicanda ratione generica moralitatis, varia sunt Authorum placita, ita & in exponenda ratione bonitatis moralis, quæ est prima ac præcipua ejus species, diversæ sunt eorum sententiæ. Prima est, bonitatem hanc nihil esse præter collectionem omnium circumstantiarum seu conditionum, quæ secundum rectam rationem necessariæ sunt ut actus interior simpliciter & absolute denominetur bonus. Referunt pro hac sententia Scotus in 2. dist. 40. quo loco eam declarat per proportionem ad bonitatem naturalem uniuscujusque rei, quæ nihil aliud est,

quàm collectio perfectionum omnium, quæ tali rei juxta naturam ejus debentur. Favet Divus Thomas hic qu. 18. art. 1. ubi explicat bonitatem actûs moralis, per hoc quod habeat plenitudinem essendi, & nihil illi deficiat ex his quæ suo esse congruunt, sicut debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c.

Secunda opinio asserit rationem formalem bonitatis moralis consistere in relatione conformitatis ad naturam rationalem, quatenus rationalis est, ut ad primam regulam; & ad rectam rationem, ut ad regulam proximam; quam relationem vult esse rationis, & denominationem quandam extrinsecam, desumptam à regula afficiente objectum per modum formæ extrinsecæ, & dante illi esse regulatum & mensuratum. Ita Vazquez hic disp. 95. cap. 10. & alij Recentiores.

Tertia ponit rationem formalem & specificam boni moralis in aliquo modo absoluto, actui humano superaddito. Hæc attribuitur Cajetano infra qu. 71. art. 6. & 72. art. 1. Sed ille loquitur de modo absoluto, habente transcendentalem respectum ad objectum, & contraponit ly *absolutum*, purè relativo, seu relationi prædicamentali, non transcendentali: unde non recedit à communi sensu Thomistarum, bonitatem moralem in habitudine transcendentali ad objectum moraliter bonum, hoc est, ut conforme rectæ rationi & legi, constituentium.

Dico primò: Quamvis ad bonitatem moralem actûs requiratur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt illi debita secundùm rectam rationem, non consistit tamen formaliter in illa collectione.

Prima pars patet, tum ex illo communi Dionysij effato, quo asserit bonum resultare ex integra causa, malum ex quocumque defectu: tum etiam quia bonum idem est ac perfectum; perfectum autem est, cui nihil deest eorum quæ ipsi debentur: Ergo ad bonitatem moralem actuum humanorum requiritur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt ipsis debita.

Secunda verò pars, quod scilicet in tali collectione non consistat formaliter bonitas moralis actuum humanorum, probatur primò: Quia, ut dicemus conclusionem sequenti, bonitas moralis non consistit in denominatione extrinsecæ, sed in aliquo intrinsecò actui humano: Atqui collectio eorum quæ sunt debita actui, plura extrinsecæ includit, nempe objectum, finem, circumstantias, &c. Ergo in tali collectione non consistit formaliter bonitas moralis.

Probatur secundò: Ratio generica moralitatis realiter distinguitur ab hujusmodi collectione: Ergo & ratio specifica bonitatis. Antecedens patet: ratio enim generica moralitatis importat solum ordinem ad objectum ut subiectum regulis morum. Consequentia probatur: Gradus genericus & differentialis in unaquaque re identificantur realiter; ac proinde ex reali distinctione unius ab altero tertio, inferitur distinctio alterius ab eodem tertio, quia quæ sunt eadem inter se, distinguuntur ab uno tertio, ut dicit commune Dialecticorum principium, in quo ars syllogistica fundatur: Ergo si ratio generica moralitatis à prædicta collectione realiter distinguatur, ab ea quoque ratio specifica bonitatis realiter distingui debet.

Tertio: Si bonitas moralis esset prædicta collectio formaliter, non esset propriè species moralitatis: quia species est unum per se; talis

autem collectio unum per accidens, cum plura involvat diversi generis, & in suo genere completa.

Denique probatur secunda pars conclusionis: Eodem modo cum proportione loquendum est de bonitate in moralibus, ac in naturalibus: in naturalibus autem sunt duo entium genera; quædam absoluta omnino, hoc est quæ non habent suam quidditatem in commensuratione ad extrinsecæ, ut lapis, lignum, & similia; alia verò respectiva, aut prædicamentaliter, aut transcendentaliter, ut potentia, habitus, & actus. Porro quamvis bonitas entium absolutorum consistat in aggregato ex omnibus quæ ad eorum perfectionem requiruntur, ut fundat relationem appetibilitatis: naturalis tamen entium relativorum bonitas, non potest formaliter esse sita in collectione omnium quæ ad eorum perfectionem requiruntur; quia quædam ad illa requiruntur tanquam extrinsecæ connotata, ut objectum respectu actûs, habitus, aut potentia naturalis; in hujusmodi verò extrinsecis non potest bonitas eorum consistere formaliter, sed potius in habitudine & commensuratione ad illa: unde non idè sunt bona his positis, quod in illis formaliter consistat eorum bonitas, sed quia non potest intelligi quod entia respectiva habeant omnia ad suam perfectionem requisita, nisi intelligantur habere commensurationem ad prædicta extrinsecæ, in qua consistit bonitas, ut patet in habitu, qui non intelligitur habere omnia ad suam perfectionem requisita, nisi quia connotat objectum cui commensuratur. Similiter ergo in moralibus, cum actus bonus moraliter sit de genere relativorum, & inter ea quæ requirit ad sui perfectionem, reperiantur quædam extrinsecæ, scilicet objectum ut vestitum debitis circumstantiis, evidenter sequitur bonitatem illius non consistere formaliter in collectione omnium, quæ ad ipsum requiruntur secundùm rectam rationem, sed potius in quadam habitudine commensurationis ad ea quæ per modum extrinseci connotati requiruntur, ut dicemus in tertia conclusionem. Unde quod positis omnibus quæ recta ratio postulat, quocumque alio præciso, actus intelligatur bonus, provenit ex eo quod in eis involvitur habitudo illa ad extrinsecæ, non verò ex eo quod in eorum collectione bonitas ipsa consistat.

Dico secundò: Bonitas moralis non consistit in aliquo respectu rationis, aut in denominatione extrinsecæ.

Prima pars patet ex dictis suprà de moralitate in communi: si enim ratio generica moralitatis in aliquo reali consistat, prima ac præcipua ejus species non potest constitui per respectum rationis. Deinde, ut ibidem dicebamus, actus humani sunt moraliter boni, meritorij, & laude digni, independentè ab omni fictione intellectûs, & bonitas moralis ex solo actu intellectûs in eis non resultat: Ergo non consistit in ente rationis, cujus fieri est cognosci, & quod, cessante intellectûs fictione, penitus evanescit.

Secunda pars, quod nimirum non consistat in sola denominatione extrinsecæ, probatur. Veritas quam actus intellectûs desumit ab objecto, est illi intrinsecæ, & idem dic de specificatione, quam potentia, habitus, & actus in genere naturæ sortiuntur ab objectis: Ergo pariter bonitas moralis, quam actus humani desumunt ab objecto ut conformi regulis morum, erit aliquid ip-

sis intrinsicum, & non sola denominatio extrinseca. Unde D. Thomas hic qu. 18. art. 4. ad 2. ait quod *debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.*

9. Confirmatur: Bonitas moralis in habitibus virtutum est quid reale, & ipsis intrinsicum; illi enim realiter & specie distinguuntur penes diversas bonitates morales, quibus afficiuntur, quamvis interdum respiciant idem objectum in esse physico: Ergo etiam in actibus virtutum bonitas moralis erit aliquid reale ipsis, intrinsicum. Consequentia probatur: tum quia qualis est habitus intrinsicè, talem facit intrinsicè actum: tum etiam quia aliàs actus virtutis non possit habere rationem causæ efficientis, aut dispositivæ, respectu virtutis moralis ut sic; utraque enim causalitas supponit in actibus aliquid reale intrinsicum, proportionatum ad hoc ut possint causare bonitatem moralem virtutis: unde ulterius sequeretur non dari virtutes morales acquisite, quia non daretur actus per quos possent acquiri; nam per actus in esse physico non possunt comparari, neque etiam per actus in esse moris, si bonitas moralis non sit quid reale ipsis intrinsicum: Ergo &c.

10. Dico tertio, Bonitatem moralem formaliter consistere in respectu transcendentali ad objectum, ut consonum regulis morum.

Hæc conclusio sequitur ex principiis disputatione præcedenti statutis: cum enim bonitas sit species moralitatis, debet ex parte generis importare id ipsum, quod importat moralitas, ac proinde modum illum habitudinis, in quo moralitatis essentiam collocavimus. Ex parte verò differentie, nihil aliud potest addere, nisi quod talis habitudo sit ad objectum ut consonum regulis morum: tum quia per hoc distinguitur à malitia, quæ respicit objectum dissonum: tum etiam quia bonitas cujuscumque rei est conformitas cum sua regula, ac proinde bonitas actus humani debet esse conformitas cum regula talis actus, quæ est recta ratio.

11. Confirmatur: Bonitas moralis, cum pertineat ad genus mensurabile & regulabile per regulas morum, & mensurabile ut tale dicat ordinem ad mensuram, non potest consistere in modo aliquo absoluto, actu humano superaddito, sed solum in aliquo respectu ad ipsius mensuram: Sed talis respectus non est rationis, ut supra ostendimus, neque prædicamentalis, cum non tendat ad terminum sub ratione puri termini, sed illum per modum specificativi & causæ formalis extrinsecæ respiciat, & interdum tendat in objectum non existens, sicut cum quis appetit bonum possibile: Ergo solum potest esse respectus transcendentalis ad objectum, ut consonum regulis morum.

§. II.

Solvuntur objectiones.

12. **O**BJICIES primò contra primam conclusionem: D. Thomas hic art. 1. ubi expressè explicat essentiam bonitatis moralis, non meminit habitudinis quam nos ponimus, sed collocat illam in plenitudine essendi, ut scilicet actioni humanæ nihil deficiat ex his quæ suo esse congruunt, cujusmodi sunt debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c. Ergo non in tali habitudine, sed in horum collectione, prædicta bonitas consistit.

A Confirmatur: Idem S. Doctor ibidem parificat bonitatem moralem cum naturali: Sed ad bonitatem & perfectionem in rebus naturalibus non est necesse aliud ponere, quam collectionem omnium eorum quæ ad rei integritatem & plenitudinem requiruntur, & debent concurrere, ut constare potest inductione in quacunque re naturali, ut homine, equo, lapide &c. quæ tunc habent bonitatem & perfectionem, cum nihil illis deest ex his quæ ad eorum integritatem & plenitudinem necessaria sunt: Ergo similiter bonitas moralis actuum humanorum consistit in collectione omnium quæ ad eos requiruntur, sine alio ordine vel habitudine superaddita.

B Ad objectionem respondeo, quod quando S. Thomas dicit bonitatem moralem actuum humanorum consistere in plenitudine essendi, quam constituit in collectione objecti & circumstantiarum debitarum, non loquitur in sensu formali, sed causali; & solum intendit quod habitudo ad objectum consonum rationi, in qua bonitas moralis formaliter consistit, necessario præsupponit in actu morali debitum objectum, finem, & circumstantias, eaque omnia exigit ad hoc ut in actu resultet. Unde articulo sequenti in resp. ad 3. concludit quod *ipsa proportio actionis ad effectum est ratio bonitatis ipsius.* Et art. 4. ad 2. ait: *Quamvis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.*

C Non ergo constituit formaliter bonitatem moralem in plenitudine essendi, seu collectione objecti, finis, & circumstantiarum debitarum, sed in proportionem & habitudinem ad objectum debitis circumstantiis vestitum; & solum vult talem plenitudinem seu collectionem ad bonitatem moralem necessariò præquiri, tanquam fundamentum hujus habitudinis & proportionis. Quare exemplum quod adducit de bonitate physica, tenet quantum ad aliquid, non quantum ad omnia. Paritas in eo consistit, quod sicut ad hujusmodi bonitatem requiritur, quod res habeat omnes perfectiones & formas sibi debitas secundum exigentiam propriæ naturæ, & qualibet deficiente res ex ea parte redditur mala & imperfecta; ita ad bonitatem humanæ actionis opus est omnibus quæ recta ratio postulat, & per cujusvis eorum defectum, redditur mala & peccaminosa. Ratio autem discriminis est: quia in rebus absolutis, qualis est substantia, regula bonitatis non est aliquid extrinsecum, sed ipsum subjectum, & propterea tota bonitas sumitur ex convenientia ad illud, neque est aliud præter ipsas formas, quæ subjecto conveniunt: in actionibus verò, quarum totum esse est in ordine ad objectum, tota bonitas est respectiva; & propterea aliud est quod requiritur per modum termini, ut talis bonitas resultet, scilicet objectum conveniens, finis rectus, & circumstantiæ debite; & aliud ipsa bonitas, quæ ex illorum collectione & concurrentia in actu confurgit. Ex quo patet responsio ad confirmationem.

D Objicies secundò contra secundam conclusionem: Relatio conformitatis, in qua nos constitutum bonitatem moralem actus, sæpe est ad objectum non existens, ut cum quis delectatur de aliquo futuro, vel præterito: Ergo non est realis, sed rationis. Consequentia videtur manifesta: quia relatio realis exigit terminum realem & existentem, cum à termino specificetur.

Huic